

VICTOR VASARELY: DUIZELINGWEKKENDE KUNST

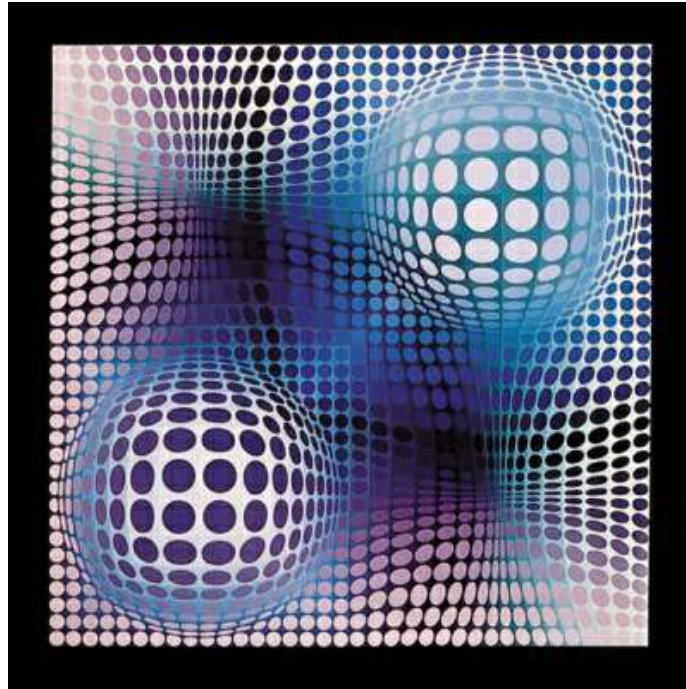
Ja, in de kunstboeken waar ik in keek, was hij me zeker niet ontgaan. Zelfs geminimaliseerd op een niet al aantrekkelijk blaadje papier was ik in de ban geraakt van zijn werk. Waar ik bij andere bladzijden een redelijk tempo hanteerde, bleef ik bij hem hangen, verrukt en vertwijfeld tegelijk. Als ik die nu eens in het echt kon zien.....

.....en dat kon! Halverwege 2003 reden we door Arnhem. Ter hoogte van Park Sonsbeek viel mijn oog op een affiche waarop ik nog net de naam van Vasarely kon onderscheiden. Kwam die echt in Sonsbeek? Ging het niet over een andere Vasarely? Misschien had hij wel een talentvolle neef. Of wellicht betrof het maar één werk dat gold als publiekstrekker voor een of andere tweederangs artiest. Maar als er werkelijk een expositie van hem zou zijn, dan moest ik er heen natuurlijk!

Maar wie is deze in 1997 overleden Victor Vasarely, waar ik met zoveel elan over tracht te schrijven? En wat is er zo bijzonder aan zijn werk? Is het uniek of 'gewoon' heel erg mooi? En wat zouden we er van moeten weten?

Vasarely werd in 1908 in Pécs, Hongarije, geboren. In 1927 begon hij te studeren aan de Academie Poldini-Volkman in Boedapest. In 1930 verhuisde hij naar Parijs, waar hij bij verschillende reclamebureaus als commercieel graficus werkte. In 1944 begon hij met de ontwikkeling van experimenten. Deze leidden in 1947 tot een methode, waarmee hij met optische illusies, via geometrisch-abstracte vormen en door verschillende schakeringen en rangschikkingen, de indruk van beweging kon oproepen. In 1951 vervaardigde hij zijn eerste kinetische schilderijen.

Zijn werk vertoont meestal een patroon van lijnen of wiskundige vormen, aanvankelijk in zwart-wit, maar in de jaren zestig onderzocht hij ook de optische werking van de kleur. Na zijn experimenten met lineaire zwart-wit structuren schiep Vasarely vanaf 1955 een reeks optisch-kinetische afbeeldingen uit seriematige lijnstructuren die zich, afhankelijk van het gezichtspunt en de bewegingen van de toeschouwer wijzigen. Dit laatste maakt het werk van Vasarely erg bijzonder. Hiermee is hij de grondlegger van de Optical Art, kortweg de 'Op-Art'. Optische kunst, vrij vertaald: de kunst van het bedriegen van de ogen.

Feny, 1973

Wat zijn nu de elementen in Vasarely's werk die op mij zo'n aantrekkingskracht uitoefenen? En welke kunstenaars of stromingen zijn hieraan gelieerd? Volgens mij gaat het, in volgorde van importantie, om de volgende twee karakteristieken:

1) Het is kunst die *beweging* suggereert

Voorbeelden als Feny kunnen gerekend worden tot de kinetische kunst: kunst waarvan echte of ogenschijnlijke beweging een belangrijk onderdeel vormt. Kinetische kunst kan dus twee vormen aannemen: echte beweging, bijvoorbeeld door wind bewogen objecten (Manrique op Lanzarote, waar het altijd waait, en Calder) als ook door een elektromotor in beweging gebrachte sculpturen (Tinguely). Daarnaast is er de ogenschijnlijke beweging, in mijn optiek interessanter dan de echte beweging.

Dit laatste kan ik nader uitleggen aan de hand van de tentoonstelling in Park Sonsbeek die ik uiteindelijk tweemaal heb bezocht. Bij veel werken van Vasarely gebeurde er iets verbluffends: als je er een tijdje - laten we zeggen zo'n 20 seconden - naar keek, dan veranderde het waar je bij stond! Een aantal kubussen bij elkaar werkten bijvoorbeeld heel verwarrend. De eerste twintig seconden zag je een gedeelte als het ware uit het schilderij springen, terwijl de volgende twintig seconden je op dezelfde plek een 'deuk' zag. Een waar bedrog van de ogen dus! Deze constante

wisselingen zijn zeer fascinerend en maken het kijken naar kunst een werkelijk dynamische, 'kinetische' ervaring.

Stromingen die deze kinetische effecten ook oproepen, zijn het futurisme en het vorticisme. Het is dan ook niet verwonderlijk dat het futurisme, naast de optical art, mijn favoriete kunststroming is. Een van de belangrijkste kenmerken van het futurisme is de poging om beweging (met name snelheid) vast te leggen. Dit probeert de kunstenaar te bewerkstelligen door verscheidene beelden van hetzelfde voorwerp of dezelfde figuur in een steeds iets gewijzigde positie samen te brengen, waardoor de indruk van een vloeiende beweging ontstaat (vergelijk het met een stroboscoop). De belangrijkste vertegenwoordigers van het futurisme zijn Boccioni, Carrà, Balla en Severini. Nauw verwant aan het futurisme is het vorticisme, een Engelse avant-garde beweging aan het begin van de 20ste eeuw. De vorticisten hanteren een hoekige, dynamische stijl waarmee ze handeling en beweging vastleggen (vertegenwoordigers zijn o.a. Bomberg en Lewis).

2) Het is zeer goed uitgedachte kunst

Ik zou Vasarely's werk hiernaast 'mathematische kunst' willen noemen, een term die naar mijn weten geen betrekking heeft op een officiële stroming. Geometrische figuren en wiskundige verhoudingen zijn voor veel artiesten in de voorbije decennia een bron van inspiratie geweest, zo ook voor Vasarely. Naast zijn artistieke kwaliteiten toont Vasarely ook zijn natuurwetenschappelijke talenten door met uiterste precisie kubussen, bollen en andere meetkundige objecten weer te geven. Het doet me terugdenken aan mijn eigen gepruts met het tekenen van alweer een mislukte kubus in mijn wiskundeschrift. Heette mijn vader maar Vasarely, dat had toen veel ellende kunnen voorkomen....

Andere schilderende wiskundigen of wiskundige schilders die ik op deze plaats wil noemen, zijn de in (buitenlandse) kunstoverzichten opvallend vaak ontbrekende Escher, ofschoon die enige jaren terug een enorme ervaring beleefde. Op internet kwam ik daarnaast nog Rinus Roelofs tegen (let op zijn 'Rhinoceros'!)

Niet alleen de twee genoemde punten apart waardeer ik enorm: ik vind het tevens een knappe combinatie. Enerzijds is daar de artistieke component in Vasarely's werk, in het bijzonder de suggestie van beweging, en anderzijds het wiskundige, wetenschappelijke karakter. Het vraagt om een breed palet aan talenten bij de kunstenaar dat weinigen zullen bezitten.

Genoeg alibi's om het niet bij het bekijken van Vasarely's tentoonstelling te houden. Hij inspireerde en enthousiasmeerde me zodanig, dat ik uiteindelijk ben overgegaan tot het aankopen van mijn eerste echte kunstwerk, Bleu Nuage (helaas niet op internet te vinden voor het verfraaien van mijn bureaublad). Een rib uit mijn lijf, maar ik heb nu wel een prachtige zeefdruk aan de muur waar ik hopelijk nog vele jaren van kan genieten!

Bronnen

- Krauße, A.C. (1995) – Geschiedenis van de schilderkunst. Keulen: Könemann.
- Phaidon Press Limited (1996) – De kunst van de 20ste eeuw. Bussum: Thoth.
- Rebo Productions (1997) - Schilderkunst van A tot Z. Amstelveen: MPI Books.
- Ruhrberg, Schneckenburger, Fricke, Honnef (2000) – Kunst des 20.Jahrhunderts. Keulen: Taschen.
- Sturgis, A. (1994) – Magie in de schilderkunst. Deltas.
- <http://nl.wikipedia.org/wiki/Op-Art>
- <http://www.kunstkijker.org>
- <http://www.galleries.nl>
- <http://www.postershop.com>